

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 103/2025-18

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **URBAN & PARTNERS s.r.o., advokátska kancelária**, Červeňova 15, Bratislava, zastúpenej JUDr. Martinom Dufincom, advokátom, Bajkalská 9/A, Bratislava, proti uzneseniu Okresného súdu Nitra č. k. 36C/16/2023-407 zo 17. júla 2024, uzneseniu Okresného súdu Nitra č. k. 36C/16/2023-437 z 21. augusta 2024 v spojení s uznesením Okresného súdu Nitra č. k. 36C/16/2023-482 z 3. októbra 2024 a proti uzneseniu Okresného súdu Nitra č. k. 36C/16/2023-484 z 3. októbra 2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 3. decembra 2024 domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 20 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), podľa čl. 11 a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) označenými uzneseniami okresného súdu. Napadnuté uznesenia navrhuje zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie.
2. Sťažovateľka sa podanou žalobou domáhala zaplata 39 238,80 eur s príslušenstvom z titulu neuhradenej zmluvnej odmeny za poskytnuté právne služby. Okresný súd rozsudkom zo 14. mája 2024 žalobu zamietol. Proti rozsudku podala sťažovateľka odvolanie.
3. Následne okresný súd napadnutým uznesením zo 17. júla 2024 (č. 1. 407) vyrubil sťažovateľke súdny poplatok za podané odvolanie v sume 2 050 eur.
4. Okresný súd prostredníctvom vyššej súdnej úradníčky o podanom návrhu sťažovateľky na oslobodenie od súdneho poplatku rozhodol uznesením z 21. augusta 2024 (v znení opravného uznesenia z 3. októbra 2024, ktorým sa opravili čísla listov, pozn.) tak, že ju od povinnosti zaplatiť

súdny poplatok neoslobodil. Vyššia súdna úradníčka rozhodnutie odôvodnila jednak neprípustným prenášaním podnikateľského rizika na štát a jednak tým, že z predložených listín nezistila také majetkové pomery sťažovateľky, ktoré by odôvodňovali oslobodenie od platenia súdnych poplatkov.

5. Okresný súd napadnutým uznesením z 3. októbra 2024 (č. 1. 484) sťažnosť sťažovateľky zamietol. V odôvodnení napadnutého uznesenia rovnako ako vyššia súdna úradníčka argumentoval neprípustným prenášaním podnikateľského rizika na štát. Okresný súd v odôvodnení napadnutého uznesenia uviedol, že pomery sťažovateľky by odôvodňovali oslobodenie od súdnych poplatkov, len ak by podnikateľ nemohol zaplatiť súdny poplatok zo svojej majetkovej podstaty z dôvodu vyššej moci, ktorá nemá pôvod v podnikaní. Okrem týchto všeobecných úvah okresný súd zhodnotil majetkové pomery sťažovateľky vyplývajúce z predložených listinných dôkazov tak, že jej záväzky sú vo výške 7 093,45 eur, mesačné prevádzkové náklady sú 13 067,31 eur, hnutel'ný majetok v zostatkovej hodnote 189 547,32 eur, nehnuteľný majetok v zostatkovej hodnote 196 303,65 eur a pohľadávky v celkovej výške 617 931,36 eur. Na základe toho potom okresný súd konštatoval, že súdny poplatok, ktorý má sťažovateľka jednorazovo zaplatiť, nepredstavuje tak vysokú sumu, ktorú by nebola schopná uhradiť. V odôvodnení napadnutého rozhodnutia okresný súd zdôraznil, že ak sťažovateľke nespôsobuje finančné problémy platiť 1 500 eur mesačne za upratovanie, čistiace, kancelárske a kuchynské potreby, kávu a čaj (z celkových výdavkov na energie, nájom, účtovné služby, upratovanie a pod. v sume 13 067,31 eur mesačne), čo je 21,15 % zo sumy uvedenej ako zostatok na účte, tak povinnosť zaplatiť jednorazový súdny poplatok 2 050 eur nemôže predstavovať porušenie jej práva na prístup k súdu.

II.

Argumentácia sťažovateľky

6. Sťažovateľka v prvom rade napáda výšku súdneho poplatku, ktorú považuje za extrémne vysokú a neprimeranú vo vzťahu k jej právu na prístup súdu.

7. Podľa jej názoru okresný súd celú vec posudzoval výlučne formalisticky bez toho, aby akýmkoľvek spôsobom zhodnotil konkrétne skutkové okolnosti vrátane tých, ktoré sa týkali podanej žaloby. Už vyššia súdna úradníčka nesprávne zhodnotila ekonomickú situáciu, pretože sťažovateľka jasne preukázala ekonomickú stratu. Vzhľadom na to, že tieto nedostatky vyplývajúce z uznesenia z 21. augusta 2024 okresný súd neodstránil ani v uznesení o podanej sťažnosti, aj toto je potrebné považovať za arbitrárne a neakceptovateľné.

8. Ako absolútne neprijateľné závery sťažovateľka označuje tie, ktoré sa týkajú prenášania podnikateľského rizika na štát v súvislosti s povinnosťou zaplatiť súdny poplatok. V tejto nadväznosti poukazuje na judikatúru ústavného súdu, podľa ktorej je súd povinný skúmať iba aktuálnu majetkovú situáciu žiadateľa, a nie príčiny jej stavu.

9. Za rovnako neprípustné považuje sťažovateľka požiadavku okresného súdu, v zmysle ktorej by mala predať svoj hnutel'ný alebo nehnuteľný majetok, aby mala financie na úhradu súdneho poplatku. Takú požiadavku považuje sťažovateľka za nátlakovú. Okrem toho označuje za neprimerané porovnávanie nevyhnutných režijných nákladov na podnikanie s výškou jednorazovej úhrady súdneho poplatku.

10. V závere argumentácie sťažovateľka sumarizuje, že okresný súd v napadnutých uzneseniach nerešpektoval znenie § 254 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), čím sa dopustil svojvoľného výkladu a odoprel jej právo na prístup k súdu.

11. S prihliadnutím na stav právnej neistoty sťažovateľka požaduje, aby jej ústavný súd priznal primerané finančné zadostučinenie 1 000 eur.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

12. Podstatou sťažnostnej argumentácie je námietka svojvoľného výkladu § 254 ods. 1 CSP v nadväznosti na namietané porušenie označených práv sťažovateľky napadnutými uzneseniami okresného súdu o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov.

13. Časť ústavnej sťažnosti namierenej proti uzneseniu zo 17. júla 2024, ktorým bol sťažovateľke vyššou súdnou úradníčkou vyrubený súdny poplatok, je potrebné odmietnuť ako neprípustnú podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

14. Aj z poučenia napadnutého uznesenia vyplýva, že sťažovateľka mala k dispozícii právny prostriedok ochrany svojich práv, teda mala možnosť proti výške vyrubeného súdneho poplatku podať sťažnosť podľa § 239 ods. 1 CSP. Z ústavnej sťažnosti však nevyplýva, že by túto možnosť sťažovateľka využila. Napokon, ani jednoduché tvrdenie o extrémnej výške súdneho poplatku nesvedčí v prospech ústavne relevantnej argumentácie namietajúcej nesprávnosť vyrubeného súdneho poplatku.

15. Pokiaľ ide o uznesenie z 21. augusta 2024, ktorým vyššia súdna úradníčka rozhodla o návrhu sťažovateľky na oslobodenie od súdneho poplatku, ústavný súd poukazuje na princíp subsidiarity ustanovený v čl. 127 ods. 1 ústavy, z ktorého vyplýva, že právomoc ústavného súdu je daná iba vtedy, ak o ochrane základných práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

16. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka napadnuté uznesenie vyššej súdnej úradníčky napadla sťažnosťou (prostriedok procesnej obrany, pozn.) v rámci súdu prvej inštancie. Sťažovateľka teda využila svoje právo podať proti napadnutému uzneseniu okresného súdu sťažnosť, o ktorej rozhodoval sudca, ktorý bol zároveň oprávnený a aj povinný poskytnúť ochranu základným právam alebo slobodám sťažovateľky v prípade zistenia, že napadnutým uznesením vyššej súdnej úradníčky došlo k ich porušeniu.

17. Právomoc sudcu rozhodnúť o prostriedku procesnej obrany sťažovateľky v danom prípade vylučuje právomoc ústavného súdu. Vzhľadom na túto skutočnosť ústavný súd pri predbežnom prerokovaní túto časť ústavnej sťažnosti odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde z dôvodu nedostatku svojej právomoci.

18. Prv, ako ústavný súd pristúpi k posúdeniu podstatnej sťažnostnej argumentácie uvedenej v ústavnej sťažnosti, považuje za nevyhnutné zdôrazniť, že nie je súdom vyššej inštancie rozhodujúcim o opravných prostriedkoch v rámci sústavy všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Z tohto dôvodu sa úloha ústavného súdu obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie zákonov všeobecnými súdmi

s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam.

19. Rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov patrí zásadne do rozhodovacej sféry všeobecných súdov (II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015, porovnaj tiež uznesenie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 788/09). Je preto vecou judikatúry všeobecných súdov, aby vymedzila kritériá, z ktorých bude pri aplikácii zákonných ustanovení týkajúcich sa oslobodenia od súdnych poplatkov vychádzať (porov. I. ÚS 27/2014, III. ÚS 559/2011, III. ÚS 441/2014, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Všeobecné súdy sú pri rozhodovaní o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkov však povinné s ohľadom na všetky podstatné skutočnosti vyskytujúce sa v konkrétnom prípade a význam práva na súdnu ochranu v demokratickej spoločnosti primerane vyvažovať záujem štátu na vyberaní súdnych poplatkov za rozhodovanie sporov na jednej strane a záujem účastníka konania uplatňujúceho si svoj nárok (resp. práva) súdnou cestou [porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Kreuz proti Poľsku z 19. 6. 2001, bod 66].

20. Ústavný súd taktiež judikoval, že samotné nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku samo osebe ešte nesignalizuje porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porov. II. ÚS 142/04, III. ÚS 344/2012, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Predmetom ústavnej ochrany sa môže stať rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov vtedy, keď jeho výsledok dosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie základných práv a slobôd sťažovateľa. Ústavný súd je oprávnený v ojedinelých prípadoch zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o poplatkovej povinnosti, a to iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu o neoslobodení od povinnosti zaplatiť súdny poplatok došlo vzhľadom na výšku súdneho poplatku posudzovanú v rámci konkrétnych okolností prípadu a ekonomických (finančných) možností sťažovateľa zaplatiť tento súdny poplatok a vzhľadom na fázu konania pred všeobecným súdom k obmedzeniu samotnej podstaty práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porovnaj rozsudok ESLP vo veci Jedamski a Jedamska proti Poľsku z 26. 7. 2005, body 60 a 66). Príčinou uvedeného stavu býva najčastejšie úplná rezignácia všeobecného súdu na vyvažovanie verejného a súkromného záujmu, prípadne nedôsledné vyvažovanie (opomenutie podstatnej „premennej“ pri vyvažovaní). Opodstatnenosť sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy prichádza do úvahy tiež v prípadoch extrémneho vybočenia zo štandardov uplatňovaných v rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ktoré môžu mať za následok porušenie ústavou garantovaných základných práv a slobôd, alebo tiež v prípadoch absencie primeraného zdôvodnenia tohto rozhodnutia všeobecným súdom.

21. Uvedené zásady týkajúce sa odôvodnenia súdneho rozhodnutia a vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti, ktoré možno vyvodiť z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci. Preto z týchto hľadísk posudzoval ústavný súd aj sťažovateľkou napadnuté uznesenie okresného súdu.

22. Predmetom konania pred ústavným súdom je rozhodovanie, či v danom prípade nedošlo k takému arbitrárnemu a formalistickému hodnoteniu zisteného skutkového stavu – majetkových

pomerov sťažovateľky ako právnickej osoby a jej schopnosti uhradiť poplatok za podanie žaloby, ktoré by viedlo k odopretiu prístupu k súdnemu konaniu.

23. Okresný súd v napadnutom uznesení konštatoval, že podmienky na oslobodenie sťažovateľky od súdneho poplatku neboli splnené. Skutočnosť, že sťažovateľka ako právnická osoba s cieľom podnikat' a dosahovať zisk tento zisk nedosahuje, nie je podľa názoru okresného súdu dôvodom na odpustenie poplatkovej povinnosti. Podnikateľské riziko nie je možné prenášať na štát.

24. Sťažovateľke je potrebné prisvedčiť, že takto prezentované úvahy okresného súdu nie sú akceptovateľné. Ústavný súd v náleze č. k. I. ÚS 591/2023-41 z 18. januára 2024 uviedol, že «... z gramaticko-jazykového výkladu § 254 ods. 1 CSP jednoznačne vyplýva, že zákon použitím termínu „strana“ tento legálny pojem nijakým spôsobom ďalej nerozlišuje. Z uvedeného hľadiska možno vyvodiť záver, že skutočnosť, či daná strana – či už ide o fyzickú osobu, alebo právnickú osobu – je subjektom vykonávajúcim podnikateľskú činnosť, je z pohľadu aplikácie § 254 ods. 1 CSP irelevantná, keďže predmetné ustanovenie takúto diferenciáciu podľa kategórie strán neustanovuje. Z uvedeného dôvodu sa potom argumentácia súdu operujúca so slovnými spojeniami „podnikateľské riziko“ a „neúspech v podnikaní“ ako kritériami (podmienkami) pri oslobodení strany, ktorá je podnikateľom, javí ako neopodstatnená a ústavne neudržateľná. Súdny sú povinné riadiť sa pri interpretácii § 254 ods. 1 CSP kritériami predvídanými týmto ustanovením a nerozširovať ich nad rámec zákona, t. j. pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku robiť neoprávnené rozdiely medzi fyzickými osobami a právnickými osobami, či už ide o podnikateľov, alebo nie.»

25. Obdobné závery ústavný súd vyslovil aj v konaniach sp. zn. I. ÚS 295/2020, IV. ÚS 187/2022, II. ÚS 218/2022, IV. ÚS 149/2023 a sp. zn. I. ÚS 283/2023. Je ale potrebné uviesť, že vo všetkých označených prejednaných prípadoch všeobecný súd svoje rozhodnutie založil výhradne na tom základe, že právnická osoba z titulu podnikania je povinná zniesť povinnosť zaplatiť súdny poplatok, a to bez zhodnotenia aktuálnej majetkovej situácie.

26. Na druhej strane je tiež potrebné zdôrazniť, že v aktuálne prerokúvanej veci sťažovateľky okresný súd svoje rozhodnutie nezaložil výhradne na konštatovaní o nevyhnutnosti znášať podnikateľské riziko či úvahách o potencionálne dosahovaných príjmoch, či už zo samotnej podnikateľskej činnosti, alebo predaja majetku sťažovateľky. Okresný súd zosumarizoval sťažovateľkou predložené údaje o jej majetkovej situácii a hoci sa sťažovateľka účtovne nachádza v strate, okresný súd, takpovediac, našiel priestor, v ktorom sťažovateľka môže získať prostriedky na úhradu súdneho poplatku. Ústavný súd chápe argumentáciu o istom stupni kvality poskytovaných služieb v rámci sťažovateľkinho podnikania, ale na druhej strane dodáva, že tieto náklady nemôžu byť prioritizované pred nákladmi spojenými s vedením sporu. Rovnako nie je možné pristúpiť k hodnoteniu finančných možností len na podklade účtovne vykázanej straty, ako to naznačuje sťažovateľka. Také ponímanie by totiž znamenalo popretie zákonom vytvoreného priestoru pre úvahu súdu.

27. Na základe uvedeného ústavný súd konštatuje, že napadnuté uznesenie okresného súdu z 3. októbra 2024 je ústavne akceptovateľné. Tento záver odôvodňuje najmä to, že okresný súd sa neobmedzil iba na uvedenie úvah, neudržateľnosť ktorých už ústavný súd judikoval, ale dostatočným spôsobom sa zaoberal aj aktuálnou majetkovou situáciou sťažovateľky, ktorú napokon vo vzťahu k povinnosti zaplatiť súdny poplatok aj vyhodnotil.

28. Ústavnú sťažnosť je preto v časti namietajúcej porušenie označených práv napadnutým uznesením z 3. októbra 2024 potrebné odmietnuť ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

29. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku sa ústavný súd nezaoberal ďalšími návrhmi sťažovateľky uvedenými v petite ústavnej sťažnosti (finančné zadost'účinenie), keďže rozhodovanie o nich je podmienené vyslovením porušenia základného práva alebo slobody, k čomu v tomto prípade nedošlo.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. februára 2025

Robert Šorl
predseda senátu